

POZNAJ PRAWA I WARTOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ

grant realizowany przez Fundację REYBUDHELP w ramach projektu grantowego „Wzmacniamy Europę SPLOTowymi wartościami” współfinansowanego ze środków Programu Komisji Europejskiej CERV „Obywatele, Równość, Prawa i Wartości” na lata 2021 - 2027



Dofinansowane przez
Unię Europejską



sieć
splot
wartości

Cz. 6

Zabezpieczenie społeczne i pomoc społeczna
– komu się należy i czy my też możemy
pomóc?

Karta Praw Podstawowych

TYTUŁ IV SOLIDARNOŚĆ

Artykuł 34

Zabezpieczenie społeczne i pomoc społeczna

1. Unia uznaje i szanuje prawo do świadczeń z zabezpieczenia społecznego oraz do usług społecznych, zapewniających ochronę w takich przypadkach, jak: macierzyństwo, choroba, wypadki przy pracy, zależność lub podeszły wiek oraz w przypadku utraty zatrudnienia, zgodnie z zasadami ustanowionymi w prawie Unii oraz ustawodawstwach i praktykach krajowych.
2. Każdy mający miejsce zamieszkania i przemieszczający się legalnie w obrębie Unii Europejskiej ma prawo do świadczeń z zabezpieczenia społecznego i przywilejów socjalnych zgodnie z prawem Unii oraz ustawodawstwami i praktykami krajowymi.
3. W celu zwalczania wykluczenia społecznego i ubóstwa, Unia uznaje i szanuje prawo do pomocy społecznej i mieszkaniowej dla zapewnienia, zgodnie z zasadami ustanowionymi w prawie Unii oraz ustawodawstwach i praktykach krajowych, godnej egzystencji wszystkim osobom pozbawionym wystarczających środków.

Zabezpieczenie społeczne to ogół środków i działań instytucji publicznych państw członkowskich Unii Europejskiej, mających na celu ochronę obywateli przed niezawinionym niedostatkiem lub na wypadek niemożności zaspokojenia podstawowych społecznie potrzeb.

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w godnych warunkach. Pozwala także zapobiegać trudnym sytuacjom życiowym, wspierając ich przy usamodzielnieniu się oraz integracji ze środowiskiem.

Zabezpieczenie społeczne w Unii Europejskiej obejmuje:

- świadczenia z tytułu choroby
- świadczenia z tytułu macierzyństwa i równoważne świadczenia dla ojca
- świadczenia z tytułu inwalidztwa
- świadczenia z tytułu starości
- renty rodzinne
- świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i choroby zawodowej
- zasiłków na wypadek śmierci
- świadczeń dla bezrobotnych (nie dotyczy KRUS)
- świadczeń przedemerytalnych (nie dotyczy KRUS)
- świadczeń rodzinnych (nie dotyczy KRUS)



Polskie akty prawne poruszające tematykę zabezpieczenia i pomocy społecznej:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej
- Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych



Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Na system zabezpieczenia społecznego w Polsce składają się:

- system ubezpieczenia i zaopatrzenia społecznego
- system ubezpieczenia zdrowotnego
- pomoc społeczna
- świadczenia z tytułu bezrobocia
- świadczenia rodzinne

Zabezpieczenie społeczne realizowane jest za pomocą trzech metod:

- Ubezpieczenia społeczne (metoda ubezpieczeniowa)
- Zaopatrzenie społeczne (metoda zaopatrzeniowa)
- Opieka (pomoc) społeczna (metoda opiekuńcza)

Główne założenia metody ubezpieczeniowej:

- zabezpieczenie realizuje się przez tworzenie wspólnot osób narażonych na podobne zdarzenia losowe
- fundusz na świadczenia gromadzony jest ze składek ubezpieczonych lub ubezpieczającego, dostosowanych do rozmiaru ryzyka
- świadczenia są różnicowane odpowiednio do udziału w tworzeniu wspólnego funduszu
- prawo do świadczenia i jego wysokość są gwarantowane ustawowo
- przystąpienie do ubezpieczenia ma charakter przymusowy
- prawo do świadczeń powstaje ex lege i jest prawem podmiotowym
- ubezpieczenie społeczne jest wykonywane przez specjalnie do tego utworzone instytucje publiczne lub prywatne działające pod nadzorem państwa

Metoda zaopatrzeniowa to:

- system zaopatrzenia obejmuje całą ludność kraju bez względu na aktywność zawodową, udzielając rent i emerytur osobom, które spełniają warunki
- środki na zaopatrzenie pochodzą ze środków publicznych (z ogólnych dochodów budżetowych bądź podatku)
- świadczenia są w zasadzie jednolite i ustalane według kryterium potrzeb lub zasług
- rodzaje świadczeń i ich wysokość oraz okoliczności i warunki uprawniające do nich są określone ustawowo
- prawo do zaopatrzenia jest prawem nabywanym ex lege po spełnieniu warunków
- spełniającym ustawowe warunki przysługuje roszczenie o świadczenie
- system jest administrowany przez urzędy publiczne (państwowe lub samorządu lokalnego)

Metoda opiekuńcza jest rozumiana jako zaspokajanie ze środków publicznych niezbędnych potrzeb życiowych osób, które własnymi środkami materialnymi lub własną pracą uczynić tego nie mogą.

Cechą metody opiekuńczej jest indywidualizacja.

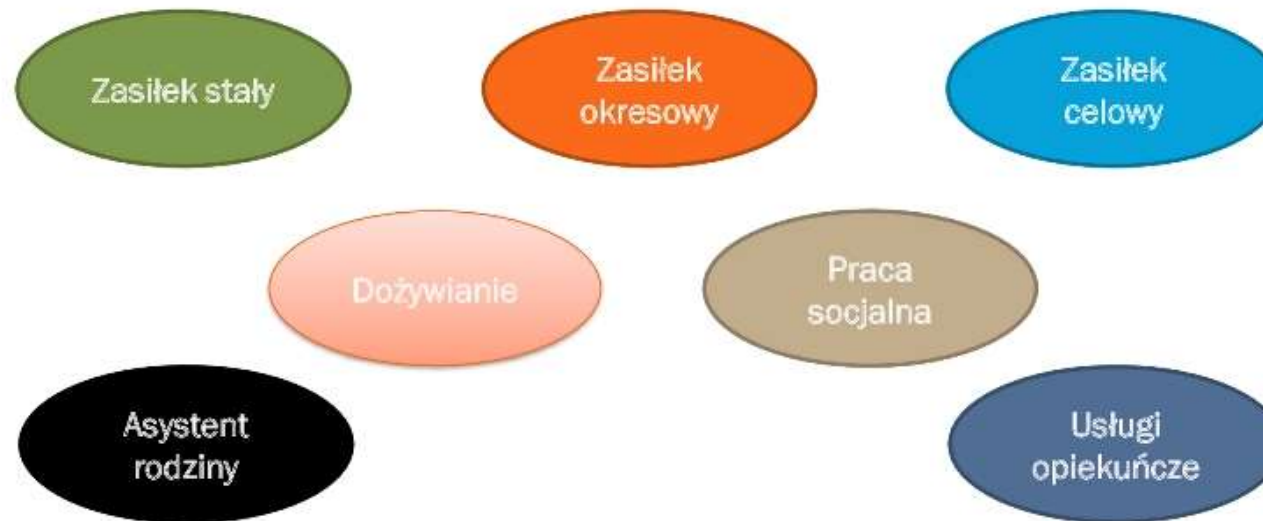
Dotyczy ona:

- indywidualnego rozpoznawania okoliczności uzasadniających przyznawanie świadczeń (lub odmowę przyznania)
- dostosowania rodzaju, formy i rozmiaru świadczenia do indywidualnych właściwości świadczeniobiorcy.

Zasady metody opiekuńczej :

- system pomocy społecznej obejmuje całą ludność, wszystkich którzy znajdują się w potrzebie, niezależnie od ich aktywności zawodowej, na zasadzie obywatelstwa albo miejsca zamieszkania
- potrzeba jest określana w ustawie przez wskazanie poziomu dochodów, który nie może być przekroczony (tzw. kryterium dochodowe)
- świadczenia przyznaje się ze środków publicznych pochodzących z podatków lub innych źródeł (np. fundacje, darowizny)
- świadczenia są z reguły jednolite, ustalane kwotowo, na poziomie zapewniającym zabezpieczenie minimum egzystencji
- systemy pomocy społecznej są administrowane przez organy publiczne – przeważnie lokalne.

RODZAJE WSPARCIA Z ZAKRESU POMOCY SPOŁECZNEJ



Główne cele pomocy społecznej:

- wsparcie osób i rodzin w przezwyciężeniu trudnej sytuacji życiowej,
- doprowadzenie - w miarę możliwości - do ich życiowego usamodzielniania i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka,
- zapewnienie dochodu na poziomie interwencji socjalnej – dla osób nie posiadających dochodu lub o niskich dochodach, w wieku poprodukcyjnym i osobom niepełnosprawnym,
- zapewnienie dochodu do wysokości poziomu interwencji socjalnej osobom i rodzinom o niskich dochodach, które wymagają okresowego wsparcia,
- zapewnienie profesjonalnej pomocy rodzinom dotkniętym skutkami patologii społecznej, w tym przemocą w rodzinie,
- integracja ze środowiskiem osób wykluczonych społecznie,
- stworzenie sieci usług socjalnych adekwatnych do potrzeb w tym zakresie.

Zasady udzielania pomocy społecznej

Świadczenia pomocy społecznej udzielane są na wniosek:

- osoby zainteresowanej
- jej przedstawiciela ustawowego
- innej osoby, za zgodą osoby zainteresowanej lub jej przedstawiciela ustawowego

Pomoc społeczna może być także udzielana z urzędu.

Stworzony po 1989 roku system pomocy społecznej zakładał, że państwo, a konkretnie samorządy mają pełnić jedynie funkcję pomocnika, który umożliwiałby przeżywającym trudności rodzinom i osobom wyjść z kryzysowej sytuacji i wrócić na rynek pracy.

Jak pokazują doświadczenia ostatnich 20 lat, stworzone mechanizmy nie do końca się nie sprawdziły.

Trwanie z miesiąca na miesiąc, od jednego zasiłku do następnego, stało się metodą na życie dla ponad **1,3 mln rodzin**.

Ponad 80 proc. otrzymujących zasiłki pobiera je dłużej niż 10 lat.

System wsparcia osób starszych w środowisku zamieszkania

Wsparcie udzielane seniorom powinno mieć charakter środowiskowy i personalny – być udzielane lokalnie, w miejscu zamieszkania osoby potrzebującej, z uwzględnieniem jej stanu zdrowia i zdolności psychofizycznych.

Światowa Organizacja Zdrowia zwraca uwagę na to, że to właśnie środowisko społeczne pozwala osobom starszym dłużej pozostać samodzielnymi. Szczególna rola w tym zakresie spoczywa na samorządzie terytorialnym – gminie i powiecie. To właśnie lokalne decyzje są kluczowe w realizacji prawa osób starszych do samodzielnego życia zapewnionego przez Kartę Praw Podstawowych UE. Dom dla każdego człowieka jest miejscem o szczególnym znaczeniu, miejscem silnie związanym z nim samym i z jego emocjami. Tam ma szansę czuć się w pełni bezpiecznie i samowystarczalnie.

Zalecenia dotyczące praw ludzi starszych

Niezależność:

- 1.** Osoby starsze powinny mieć wystarczający dostęp do pożywienia, wody, mieszkania, ubrania oraz do opieki zdrowotnej dzięki własnym dochodom, wsparciu rodziny i społeczności oraz samopomocy.
- 2.** Osoby starsze powinny mieć możliwość pracy lub dostęp do innych źródeł dochodów.
- 3.** Osoby starsze powinny mieć możliwość udziału w decyzjach określających, kiedy i w jakim rytmie wycofują się z aktywnego życia.
- 4.** Osoby starsze powinny mieć dostęp do odpowiednich programów edukacyjnych.
- 5.** Osoby starsze powinny mieć prawo do mieszkania w środowisku dostosowanym do ich osobistych preferencji i zmieniających się możliwości.
- 6.** Osoby starsze powinny pozostawać w swoich mieszkaniach tak długo, jak jest to możliwe.

Uczestnictwo:

7. Osoby starsze powinny być zintegrowane ze społeczeństwem, aktywnie uczestniczyć w formułowaniu i realizacji programów mających bezpośredni wpływ na ich warunki życia, a także powinny dzielić się swoją wiedzą i doświadczeniem z młodszymi pokoleniami.

8. Osoby starsze powinny mieć możliwość poszukiwania i wpływu na świadczenia na rzecz społeczności oraz możliwość pracy jako wolontariusze zgodnie z ich zainteresowaniami i możliwościami.

9. Osoby starsze powinny mieć możliwość zakładania ruchów lub stowarzyszeń osób starszych.



Opieka:

10. Osoby starsze powinny korzystać z opieki i wsparcia rodzin oraz społeczności lokalnych, przy poszanowaniu wartości systemu wartości kulturowych każdego społeczeństwa.

11. Osoby starsze powinny mieć dostęp do opieki zdrowotnej, która pomaga utrzymać lub przywrócić optymalny poziom dobrostanu fizycznego, psychicznego i emocjonalnego oraz zapobiega lub opóźnia powstawanie stanów chorobowych.

12. Osoby starsze powinny mieć dostęp do usług społecznych i prawnych, dzięki którym możliwe jest podtrzymanie ich autonomii oraz możliwość korzystania z opieki i wsparcia.

13. Osoby starsze powinny mieć dostęp do usług szpitalnych zapewniających opiekę, rehabilitację i stymulację psychospołeczną w środowisku przyjaznym człowiekowi i dającym poczucie bezpieczeństwa.

14. Osoby starsze powinny korzystać z przysługujących im praw człowieka i podstawowych wolności, przebywając we własnych mieszkaniach, w instytucjach ochrony zdrowia lub w placówkach opiekuńczych; w szczególności powinno być respektowane ich prawo do godności, wolności wyznania, życia prywatnego, podejmowania decyzji w sprawie opieki nad sobą i jakości życia.

Samorealizacja:

15. Osoby starsze powinny mieć warunki, by w pełni rozwijać swój potencjał.

16. Osoby starsze powinny mieć dostęp do edukacyjnych, kulturowych, duchowych i rekreacyjnych zasobów społeczeństwa.

Godność:

17. Osoby starsze powinny mieć możliwość godnego i bezpiecznego życia, bez wyzysku oraz fizycznego i psychicznego przymusu.

18. Osoby starsze powinny być sprawiedliwie traktowane bez względu na wiek, płeć, rasę, pochodzenie etniczne, niepełnosprawność i inne cechy oraz być doceniane niezależnie od ich wkładu w tworzenie ekonomicznych zasobów społeczeństwa.

Ogólnymi celami wsparcia społecznego osób starszych są przede wszystkim:

- zapewnienie seniorom poczucia bezpieczeństwa fizycznego (np. opieka, pomoc w czynnościach dnia codziennego)
- usługi podtrzymujące zdrowie, ochrona przed przemocą i nadużyciami
- poczucia bezpieczeństwa socjalnego - świadczenia zapewniające należyty poziom konsumpcji
- poczucia bezpieczeństwa społecznego (zapewnienie społecznego uczestnictwa)
- jak najdłuższe utrzymanie aktywności i autonomii osób starszych
- wzmacnianie nieformalnych więzi społecznych tworzących sieć wsparcia i zastępowanie ich wsparciem formalnym, gdy zachodzi taka potrzeba
- jak najdłuższe pozostawianie osób starszych w ich dotychczasowym środowisku zamieszkania, jeżeli tego sobie życzą
- kształtowanie środowiska zamieszkania w taki sposób, by było przyjazne osobom starszym

Ramy instytucjonalne, w jakich osadzony jest model środowiskowego wsparcia osób starszych, tworzą:

- rodzina i bliscy znajomi;
- lokalne instytucje świadczące usługi społeczne, w tym zwłaszcza opiekuńcze, medyczne, rekreacyjne, kulturalne, edukacyjne.



Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej przykładą dużą wagę do tworzenia przestrzeni przyjaznej osobom starszym, oferując różnorodne formy aktywności – od fizycznej, przez zajęcia edukacyjne po integrację społeczną i międzypokoleniową.

Służą temu m.in. realizowane przez Ministerstwo programy Senior+ i Aktywni+, które są ważną częścią polityki senioralnej państwa.

Dzięki tego rodzaju działaniom osoby starsze w Polsce mogą pełniej uczestniczyć w życiu lokalnej społeczności, mogą czuć się ważne i potrzebne.



Dzięki programowi Senior+ powstają nowe Dienne Domy i Kluby dla seniorów. Przez uczestnictwo w zajęciach organizowanych w placówkach, seniorzy mają możliwości rozwoju swojego potencjału fizycznego, psychicznego i społecznego oraz okazję do spotkania z rówieśnikami.

W latach 2015-2022 powstało w Polsce ok. 1,2 tys. ośrodków wsparcia. Z programu korzysta ponad 28 tys. seniorów.

Głównym celem Programu Aktywni+ jest zwiększenie uczestnictwa osób starszych we wszystkich dziedzinach życia społecznego, poprzez rozszerzenie udziału osób starszych w aktywnych formach spędzania czasu wolnego, zaangażowanie osób starszych w obszarze rynku pracy oraz wzmocnienie trwałych relacji międzypokoleniowych.

Urząd Miasta Rejowiec Fabryczny oraz
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rejowcu Fabrycznym
realizują również programy rządowe:

- program „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością dla jednostek samorządu terytorialnego” – edycja 2024
- program Senior+ (lata 2021 – 2025)
- projekt „Efektywna i skuteczna pomoc społeczna” (2020 - 2021)
- Program Opieka 75+ (od 2020)
- Korpus Wsparcia Seniorów (2023)

Międzynarodowy Dzień Osób Starszych w Polsce jest obchodzony co roku **1 października**.

Warto pamiętać, że wyróżnione są jeszcze dwa inne dni seniora.

Jest to **Europejski Dzień Seniora**, który jest obchodzony **20 października** oraz **Światowy Dzień Seniora**, który wypada **14 listopada**.

